

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ МОВ У ВИШАХ**

Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної конференції
8 жовтня 2019 р.

Петрова Т. О., канд. філол. наук, доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва
**РЕЦЕНЗІЯ НА ФАХОВИЙ СЛОВНИК
ЯК РЕПРЕЗЕНТАНТ КРИТИЧНОГО СУБДИСКУРСУ**

Рецензію вважають однією з найважливіших форм сучасної наукової експертизи фахових словників. Відіграючи принципову й значущу роль у формуванні методології спеціального словникарства, ця форма не належить виключно до системи наукової комунікації, а є найважливішим інструментом відбирання для критичного експертизування термінографічних праць. Критичне аналізування спеціальних словників сьогодні, на жаль, сприймається як формальність, що не сприяє посиленню уваги й інтересу до написання рецензій, а також їхнього прочитання й відповідної на них реакції, тому важливо більше приділяти уваги українському науковому критичному субдискурсу.

Критичний субдискурс як один з підтипів оцінювального дискурсу становить важливий за своєю функційною значущістю сегмент загальної системи дискурсів: передбачає поетапний критичний аналіз структури й параметрів словника, забезпечує можливість ведення діалогу чи полеміки між його автором та експертом, а головне, виконує роль «лабораторії» для експертизи якості спеціальних словників, результати роботи якої цінні для метатермінографії. Важливим репрезентантом кожного дискурсу та його субдискурсів є жанри.

Дослідженню різних аспектів наукової рецензії присвячують праці українські дослідники (О. Гуманенко, І. Левчук, Н. Мех, Н. Яценко та ін.) і зарубіжні науковці (Х. Бергенхольц і Р. Гууз, Е. Лассан, Б. Степанов, М. Чернишова, В. Щербін та ін.). Вивчення специфіки рецензії на термінологічний словник як репрезентанта критичного субдискурсу до цього часу не здійснено. Розбіжності в поглядах на місце рецензії серед інших жанрів наукової літератури, відсутність аналізу рецензії на фаховий словник як репрезентанта критичного субдискурсу зумовлюють актуальність цього дослідження.

Мовознавці нараховують понад 50 мовленнєвих жанрів, кожен з яких залежно від досліджуваного предмета й мети автора має відповідні різновиди. За обсягом жанри поділяють на великі й малі. Рецензія входить до системи малих жанрів; її призначення – порушення й розв'язування «великих» проблем термінографії, тобто рецензія – малий жанр про «великі» проблеми.

Головною ідентифікаційною ознакою жанру *рецензії* є обговорення, критичний аналіз та оцінку первинного тексту [3, с. 40]. Відповідно, рецензію

на термінологічні словники розглядаємо як науковий текст зі складною організацією, чіткою структурою та логічною послідовністю викладу інформації. Натомість її пов'язують не з ядерною, а периферійною зоною наукового стилю (пояснюючи, що лінгвостилістичні характеристики, властиві науковому стилю, виражені в ній меншою мірою) або із суміжною зоною (зонами), наприклад, рецензію міжжанровим утворенням наукової літератури) [1, с. 267; 2, с. 37]. На авторське переконання, традиційно вироблене сприйняття рецензії як «меншовартісної», оскільки вона менша за обсягом, ніж монографія, дисертація або стаття, несправедливо «витіснило» її на периферію жанрів.

Насправді створення тексту такого типу жанру, зокрема рецензії на спеціальне видання, що потребує його глибокого експертизування, передбачає особливі компетентності рецензента: володіння засадами й принципами укладання спеціального словника, а зокрема на всіх його мега-, макро- й мікрорівні; відстеження словникового терміноматеріалу на відповідність сучасним термінологічним нормам, урахування зміни динаміки мовної норми в термінології, пропагування традицій національного термінотворення тощо; розуміння специфіки структури галузевої термінології і способів її репрезентування як різнорівневої системи; рекомендації інваріантних способів і принципів лексикографічного опису термінології в спеціальному словнику. Усе це – передумова кваліфікованого підґрунтя для «молекулярного» аналізу фахових словників. Так, рецензія виконує, крім найважливіших і загальновідомих функцій *оцінювання спеціальних публікацій і повідомлення про нові видання термінографій*, також *інструктування з методики створення фахових словників та функцію впливу на розвиток методологічних принципів укладання термінологічних словників, тобто удосконалення теоретико-методологічних основ метатермінографії*. Висновкуймо: рецензія відзначається подвійною сутністю: з одного боку, вона ґрунтується на критичній оцінці праці, а з другого – передбачає методологічне інструктування стосовно пошуку способів репрезентування проблемних параметрів видань довідково-енциклопедичного типу. Отже, жанр рецензії на термінологічні словники розглядаємо як ідентифікатор та регулятор якості словників, базовий жанр термінографічної критики.

Особливості рецензії на термінологічні словники як жанрового репрезентанта критичного субдискурсу вбачаємо в системі таких жанроутворювальних ознак: 1) оцінний характер висловлювань стосовно інших жанрових форм, зокрема термінографічного видання; 2) зумовленість структури тексту рецензії будовою об'єкта аналізу – словника, текст якого

кваліфікуємо як специфічний, спеціальний; 3) система своєрідних (оцінного характеру) мовних засобів.

За нашими спостереженнями, рецензії на спеціальні словники не пишуть за єдиною схемою, відповідно, вони можуть бути різної форми. Рецензія «може набувати різної форми: від сухої інформації із кількох речень про певну культурну подію до вільного фейлетону» (переклад автор. – Т. П.) [4, с. 424]. Вибір форми й структурних компонентів тексту рецензії на термінологічні словники та їхнє конкретне мовне наповнення залежать від вираження авторського „я” (Его), тобто від вияву ставлення автора до відтворюваних ним фактів, фаху (термінограф/галузевий фахівець) і мети (оцінної / інформативної) експерта. Зокрема, в одних рецензіях основною метою критика може бути оцінювання позитивних моментів і зазначення недоліків, а в інших – висвітлення ролі й місця словника в певній науці чи галузі знання, термінологію якої в ньому описано.

Звісно, експерти переважно дотримуються вимог до побудови рецензій як до праць наукового жанру з виокремленням у їхній структурі конкретних традиційних компонентів, серед яких вступ, основна частина з аргументами та їхнім доведенням, наведенням ілюстративного матеріалу та його аналізом і под. та висновки. Утім окремі жанрові форми рецензії на спеціальні словники можуть бути створені й з відхиленням від звичної композиційної моделі, зокрема з «опусканням» стрижневих структурних її елементів – огляду особливостей репрезентування лексикографічних параметрів у словнику, визначення його якості як науково-довідкового видання, відповідно, висловлення порад чи рекомендацій стосовно поліпшення його якості та ін.

Жанрову сутність рецензії на термінологічні словники як репрезентанта критичного субдискурсу визначають такі її особливості, як: 1) гетерогенний, інтегральний мовленнєвий жанр, що поєднує ознаки жанрів наукової комунікації, мовної критики, джерелознавства та наукової публіцистики; 2) малий за обсягом жанр про «великі» проблеми; 3) вторинний жанр з «відкритою», «вільною» та «м'якою» структурою. Рецензія на термінологічний словник відзначається подвійною природою: орієнтування на критичну оцінку праці й теоретико-методологічне інструктування стосовно пошуку інваріантних принципів і способів відображення термінологічного матеріалу у фаховому словнику. Відповідно, рецензія на термінологічні словники як базовий жанр термінографічної критики покликана «суголосно» функціонувати разом з метатермінографією з метою розроблення принципів і засад укладання фахового словника нового типу.

Список використаних джерел

1. Жеребило Т. В. Словарь лингвистических терминов. Изд. 5-е, испр. и доп. Назрань: ООО «Пилигрим», 2010, 486 с.
2. Колубська І. Г. Лінгвопрагматичні параметри мовленнєвого жанру «монографія» в англійській мові (на матеріалі текстів з інформаційних технологій): дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04. Київ – Запоріжжя, 2018, 230 с.
3. Чернявская В. Е. Интерпретация научного текста. 5-е изд. Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010, 128 с.
4. Słownik terminów literackich J. Sławińskiego (red.). Wrocław; Warszawa; Kraków -Gdańsk-Łódź, 1988, 345 s.

Приходченко О.О., канд. філол. наук, доцент

Запорізький національний університет

КОДИ КУЛЬТУРИ У СПРИЙНЯТТІ ОБРАЗІВ ЖИТТЯ ТА СМЕРТІ В ГОТИЧНІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Мінливість життя людини завжди була предметом дослідження наукових студій, що призвело до встановлення певних кодів культури, які корелюють з архетиповими уявленнями людини про світ, його становлення, розвиток та функціонування протягом багатьох століть. Як зазначають дослідники, "коди культури як феномен є універсальними за своєю природою, вони притаманні людині як *homo sapiens*. Проте їх вияв, питома вага кожного з них у певній культурі, а також метафори, у яких вони вербалізуються, завжди національно [1, с. 116].

Коди культури влучно відображають різні аспекти сприйняття людиною довкілля. Були виділені так звані бінарні опозиції, які є узагальненими для більшості культур і такими, зокрема, виявились концепти ЖИТТЯ та СМЕРТЬ.

Образи ЖИТТЯ та СМЕРТІ експліковано за допомогою різних кодів, серед яких продуктивними виявились соматичний (тілесний), зооморфний, рослинний, просторовий, предметний (артефактний), акціональний, кальсративний, слуховий. Розглянемо ці коди детальніше, проаналізуємо їх складники та звичення мовних одиниць, які вказують на власні референти *linguae*.

Елементи соматичного коду представлені найменуваннями частин тіла ('обличчя' - "*the face of death*" [7, с. 28]), позначеннями їх функцій або дій (проривання й утримання їжі ('ікло' - "*She felt the sharp fangs puncture her skin and begin to slowly draw her life's blood from her*" [5, с. 122]), які здійснюються за допомогою цих частин (('рухом мускулатури горла прогтовхувати щось із

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОВОЗНАВСТВА	
Козлова Т.О.	
Психологічні механізми конструювання світу: парейдолічні ефекти в топонімії	7
Приходько Г.І.,	
Оцінний компонент в семантичній структурі слова	10
Герман Л.В.	
Мовний ландшафт як об'єкт соціолінгвістичних досліджень	13
Гоштанар І.В.,	
Прагматичний аспект рекламного дискурсу	15
Гутнікова А.В.	
Єрмаков С.О.	
Гендерні особливості сучасного ринку праці	17
Князь Т. М.	
Фразеологізми української мови в контексті емоційно-оцінних мовних засобів	19
Кримець О.М.	
Військова лексика в метафоричному науково-технічному дискурсі	21
Тихоненко О.В.	
Жидких І.П.	
Кандаурова О.Д.	
Зачинатель нової української літератури і нової української літературної мови	24
Петрова Т. О.	
Рецензія на фаховий словник як репрезентант критичного субдискурсу	28
Приходченко О.О.	
Коди культури у сприйнятті образів життя та смерті в готичній лінгвокультурі	31
Солдатова С.М.	
Рекламний дискурс у руслі лінгвістичних досліджень	33